

Labklājības ministrija

EIROPAS SAVIENĪBA

NOBEIGUMA ĪSTENOŠANAS ZIŅOJUMA KOPSAVILKUMS PAR 2014. -2023. GADĀ ĪSTENOTO DARBĪBAS PROGRAMMU PĀRTIKAS UN PAMATA MATERIĀLĀS PALĪDZĪBAS SNIEGŠANAI VISTRŪCĪGĀKAJĀM PERSONĀM

Ziņojums sniedz ieskatu par 2014.-2020. gada plānošanas perioda darbības programmas “Pārtikas un pamata materiālās palīdzības sniegšana vistrūcīgākajām personām” 2014LV05FMOP001 (turpmāk – DP) ieviešanu Latvijā 2014. – 2023. gadā. Tas sagatavots saskaņā ar Regulas Nr. 223/2014¹ 13. pantu un tā struktūra atbilst Regulā Nr. 1255/2014² noteiktajam.

Eiropas Atbalsta fonda vistrūcīgākajām personām (turpmāk – Fonds) atbalsts sniegts saskaņā ar DP mērķi – mazināt pārtikas un pamata materiālo nenodrošinātību, vienlaikus mazinot vistrūcīgāko iedzīvotāju sociālo atstumtību.

Atbalsta saņēmēji 2023. gadā atbalstu pārtikas un pamata materiālās nenodrošinātības mazināšanai saņēma Fonda ietvaros un no gada vidus arī Eiropas Sociālā fonda Plus programmas materiālās nenodrošinātības mazināšanai (turpmāk – ESF Plus programma) ietvaros. Ziņojumā atspoguļota informācija par 2023. gadu - kopējo atbalstu saņēmušo personu skaitu un kopējo izdalīto pārtikas un pamata materiālās palīdzības komplektu skaitu, atsevišķi izdalot atbalstu Fonda un atsevišķi atbalstu ESF Plus programmas ietvaros, lai atspoguļotu kopējo zemu ienākumu mājsaimniecībām nodrošināto atbalstu un sniegtu iespēju salīdzināt datus ar iepriekšējiem gadiem.

Pārtikas un pamata materiālās palīdzības nodrošināšanas pasākumi 2023. gadā

2023. gadā sniegts šāds atbalsts pārtikas un pamata materiālās nenodrošinātības mazināšanai:

- pārtika (4 veidu pārtikas preču komplekti un gatavās maltītes);
- pamata materiālā palīdzība (5 veidu higiēnas un saimniecības preču komplekti, 2 veidu individuālo mācību piederumu komplekti);
- papildpasākumi personu sociālās atstumtības mazināšanai.

Pārtikas un pamata materiālās palīdzības komplektu uzglabāšanu un izdali, gatavo maltīšu izdali, kā arī papildpasākumu īstenošanu 2023. gadā nodrošināja 25 partnerorganizācijas, t.sk. 10 pašvaldības un to iestādes, 13 biedrības un nodibinājumi un 2 reliģiskās organizācijas 25 līgumu ietvaros.

Latvijas teritorijā 2023. gada sākumā bija 423 pārtikas un pamata materiālās palīdzības komplektu izdales vietas un 29 maltīšu izdales vietas. Gada ietvaros maltīšu izdales vietu skaits nemainījās, savukārt pārtikas un pamata materiālās palīdzības komplektu izdales vietu skaits gada nogalē samazinājās līdz 404 vietām. Iepriekš minētais ietekmi uz atbalsta

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 223/2014 par Eiropas atbalsta fondu vistrūcīgākajām personām

² Komisijas deleģētā Regula (ES) Nr. 1255/2014, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 223/2014 par Eiropas atbalsta fondu vistrūcīgākajām personām, nosakot gada īstenošanas ziņojumu un nobeiguma īstenošanas ziņojumu saturu, tostarp kopējo rādītāju sarakstu

pieejamību neatstāja, jo tika slēgtas izdales vietas novada pagastos, kur bija mazs apkalpojamo personu skaits.

2023. gadā pārtikas preču komplektus individuālai izdai bez vecuma ierobežojuma saņēmuši:

- 82 976 Latvijas iedzīvotāji – 98,7 % no visām personām, kurām 2023. gadā noteikts trūcīgas vai krīzes situācijā esošas mājsaimniecības statuss, kā arī izsniegta izziņa par maznodrošinātas mājsaimniecības statusu ar ienākumiem, kuri nepārsniedz 376 *euro* vienīgajai vai pirmajai personai mājsaimniecībā un 264 *euro* katrai nākamajai personai mājsaimniecībā. Kopumā izdalīti 428 709 komplekti;
- 16 081 Ukrainas civiliedzīvotāji – 97,14 % no visām personām, kurām 2023. gadā noteiktas tiesības atbalsta saņemšanai. Kopumā izdalīti 61 645 komplekti.

Papildus pārtikas preču komplektus zīdaiņiem un maziem bērniem saņēma mājsaimniecības ar bērniem vecumā no 7 līdz 24 mēnešiem:

- Latvijas iedzīvotāji: 1 152 bērni (94,74 % no visām personām, kurām 2023. gadā noteiktas tiesības atbalsta saņemšanai). Izdalīti 3 072 komplekti;
- Ukrainas civiliedzīvotāji: 272 bērni (98,55 % no visām personām, kurām 2023. gadā noteiktas tiesības atbalsta saņemšanai). Izdalīti 869 komplekti.

2023. gadā 9 069 personām nodrošinātas 446 760 gatavās maltītes zupas virtuvēs.

2023. gadā higiēnas un saimniecības preču komplektus (personām bez vecuma ierobežojuma) saņēmuši:

- 83 690 Latvijas iedzīvotāji – 99,55 % no visām personām, kurām 2023. gadā noteiktas tiesības uz atbalstu. Kopumā izdalīti 181 328 komplekti;
- 16 537 Ukrainas civiliedzīvotāji – 99,90 % no visām personām, kurām 2023. gadā noteiktas tiesības atbalsta saņemšanai. Kopumā izdalīti 25 633 komplekti.

Papildus higiēnas preču komplektus zīdaiņiem un maziem bērniem saņēma mājsaimniecības ar bērniem vecumā no 0 līdz 24 mēnešiem:

- Latvijas iedzīvotāji: 1 443 bērni (99,24 % no visām personām, kurām 2023. gadā noteiktas tiesības atbalsta saņemšanai). Izdalīti 2 886 komplekti;
- Ukrainas civiliedzīvotāji: 310 bērni (100 % no visām personām, kurām 2023. gadā noteiktas tiesības atbalsta saņemšanai). Izdalīti 644 komplekti.

2023. gadā sniegts atbalsts ģimenēm ar bērniem vecumā no 5 līdz 16 gadiem, nodrošinot iespēju saņemt individuālos mācību piederumus:

- Latvijas iedzīvotājiem kopumā izdalīti 8 420 mācību piederumu komplekti;
- Ukrainas civiliedzīvotājiem – 2 652 komplekti.

2023. gadā īstenoti 1 140 papildpasākumi, kuros piedalījās 5 104 Latvijas iedzīvotāji, un 565 papildpasākumi, kuros piedalījās 1 815 Ukrainas civiliedzīvotāji.

2023. gadā Fonda finansējums izmantots 386 517,20 apmērā, un tie ir izdevumi tehniskajai palīdzībai. Pārtikas un pamata materiālās palīdzības atbalsts finansēts no valsts budžeta virrsaistībām, jo Fonda finansējums pārtikas un pamata materiālās palīdzības nodrošināšanai pilnībā izmantots jau 2022. gadā.

Eiropas Komisijai (turpmāk – EK) 2023. gadā deklarēti 4 882 637,74 *euro*, no kuriem EK ir atmaksājusi valsts budžetā 140 759,60 *euro*.

2023. gadā veiktās atbalsta saņēmēju aptaujas rezultāti

Atbalsta saņēmēji 2023. gadā aptaujāti Līguma Nr. LM2023/24-1-1320/1 par atbalsta lietderības un efektivitātes novērtējumu ietvaros, kas publiskā iepirkuma rezultātā 2023. gada 2. janvārī noslēgts ar SIA „Aptauju Centrs”.

Aptaujāti 1 264 respondenti, tajā skaitā 983 pārtikas un pamata materiālās palīdzības unikālie saņēmēji un 281 gatavo maltīšu unikālie saņēmēji.

Saskaņā ar apkopotajiem datiem, 2023. gadā Latgales reģionā izdalīti 30 % pārtikas komplektu, Rīgas reģionā – 29 %, bet pārējos statistiskajos reģionos atbalsta īpatsvars ir savstarpēji ļoti līdzīgs 13 – 14 % robežās. Šī tendence sakrīt ar iepriekšējos gados konstatēto.

Pēdējos divos gados atbalstāmo personu skaits Rīgas reģionā ir lielāks par skaitu Latgales reģionā, vienlaikus izdalītā pārtikas atbalsta apjoms abos reģionos ir ļoti līdzīgs. Tas skaidrojams ar to, ka atbalsta sniegšanas ilgums reģionāli ir atšķirīgs, ko ietekmē, piemēram, atšķirīgs nodarbinātības līmenis. Tā, uz 31.12.2023. reģistrētā bezdarba līmenis Latgales statistiskajā reģionā bija 11 %, bet Rīgas statistiskajā reģionā vien 4,3 %.

Novērtējot atbalsta ietekmi uz ģimenes situāciju, absolūtais vairums komplektu saņēmēju (jeb 94 %) atbildējuši, ka tas situāciju ir ietekmējis, savukārt daļēju ietekmi atzīmējuši 6 % respondentu. Atbilde “nē” līdzīgi arī kā iepriekšējos gados nav sniegta vispār. Tiem, kas norādīja, ka komplektu saņemšana ietekmējusi viņu ģimenes situāciju, papildus tika vaicāts, kādām vajadzībām viņi galvenokārt tērēja ietaupīto naudu. Dominējošas atbildes šajā jautājumā attiecas uz pārtiku (94%), komunālajiem maksājumiem (76%), medicīnas precēm un pakalpojumiem (43%).

Absolūtais vairums atbalsta saņēmēju uz jautājumu par to, vai ir saskārušies ar kādām grūtībām atbalsta saņemšanas procesā, nepārprotami atbild ar “nē” – tā atbildējuši 99 % no maltīšu saņēmējiem un 95 % no komplektu saņēmējiem.

Informācija par konstatētajām problēmām un identificētajiem riskiem

Noslēdzoties Fonda darbības programmas īstenošanai, agrāk nekā sākotnēji plānots un augstā intensitātē paralēli bija jāuzsāk sagatavošanās darbi un sekojoši no 2023. gada vidus arī ESF Plus programmas īstenošana, lai atbalsta saņēmējiem nodrošinātu pārtikas atbalsta un pamata materiālās palīdzības nepārtrauktu pieejamību. Iesaistītajām pusēm būtiski pieaugot darba apjomam, 2023. gadā aktuāls bija risks atbalsta nepārtrauktas pieejamības nodrošināšanai. Izaicinājums sekmīgi pārvarēts un risks atbalsta nepārtrauktai pieejamībai neiestājās, izņemot situācijas, kad atsevišķās atbalsta vietās īslaicīgi nebija pieejamas pārtikas atbalsta pakas maziem bērniem. Ņemot vērā Ministru kabineta noteikumu grozījumos paredzēto, atbalsta saņemšanas tiesību pagarinājumu, minētajam apstāklim būtiska ietekme uz mērķa grupu netika novērota, ko apliecina arī fakts, ka no iedzīvotājiem netika saņemtas sūdzības par atbalsta nepieejamību.

Devums Fonda mērķu un vispārīgo mērķu sasniegšanā

Ziņojumā atspoguļoti indikatori, kas raksturo nabadzību un sociālo atstumtību Latvijā un ES dalībvalstīs un tiek izmantoti kā mērķa rādītāji nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanai dažādos starptautiskos un Latvijas dokumentos: stratēģija „Eiropa 2030”, ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķi, NAP 2027 un Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (Latvija 2030), Eiropas Komisijas 2024. gada Ziņojuma projekts par Latviju (2024 Draft Country Report Latvia).

Latvija joprojām ir starp ES dalībvalstīm, kur nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars ir viens no augstākajiem (starp visām ES dalībvalstīm Latvijā

2022.gadā bija piektais augstākais nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars). 2022. gadā Latvijā nabadzības riskam bija pakļauti 419 tūkstoši jeb 22,5 % iedzīvotāju – tikpat, cik 2021. gadā.

2022. un 2023.gadā vidēji katru mēnesi ir ap 55 tūkst. personu (Latvijas iedzīvotāju) aktīvajā statusā, kas sniedz iespējas saņemt pārtikas atbalstu un pamata materiālo palīdzību. Unikālo pārtikas atbalsta un pamata materiālās palīdzības saņēmēju skaits pēdējos trīs gados ir būtiski pieaudzis, salīdzinot ar iepriekšējo periodu pirms COVID-19 pandēmijas.

Nepieciešamība un pieprasījums pēc pārtikas atbalsta un pamata materiālās palīdzības ir augsts un tas no mērķa grupas puses ir labi novērtēts, atzīstot atbalsta lietderību un efektivitāti. Tas papildina mājsaimniecību pārtikas grozu un sniedz iespēju ietaupīt budžeta līdzekļus, lai tos novirzītu citu pamatvajadzību risinājumam.

Jebkurš atbalsts zemu ienākumu mājsaimniecībām no valsts, pašvaldību, NVO un ES puses ir būtisks un tam ir tieša ietekme uz iepriekš atspoguļotajiem nabadzību un sociālo atstumtību raksturojošiem rādītājiem.

Ievērojot iepriekš minēto, kā arī to, ka Eiropas Sociālā fonda Plus programmai materiālās nenodrošinātības mazināšanai 2021.–2027. gadam (turpmāk – ESF Plus programma) piešķirtais kopējais finansējums ir par 44 % mazāks nekā 2014. -2020. gada plānošanas periodam, atbalstu ESF Plus programmas ietvaros būtu lietderīgi mērķēt tieši uz sociāli vismazāk aizsargātām iedzīvotāju grupām – vistrūcīgāko personu (ģimenes ar trūcīgas mājsaimniecības statusu un krīzes situācijā nonākušas mājsaimniecības) vajadzībām (atbilstoši Regulas (2021. gada 24. jūnijs) 2021/1057, ar ko izveido Eiropas Sociālo fondu Plus (ESF+) un atceļ Regulu (ES) Nr. 1296/2013, 4. panta “ESF+ konkrētie mērķi” 1. punkta m) apakšpunktā noteiktajam).